

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
доцента кафедри іноземної філології **Мельник Наталії Іванівни**
на дисертаційну роботу **Трофаїли Наталії Дмитрівни**
«Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей
дошкільного віку», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук (доктора філософії)
за спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка

1). Актуальність теми дослідження. Сучасні динамічні трансформації українського суспільства, інформатизація, комп'ютеризація, розширенням сфер освітнянського, економічного та соціального співробітництва чинять колосальний вплив не лише на зміст освіти, ущільнюючи його, але й, насамперед, на учасників освітнього процесу. Найбільш вразливою щодо таких впливів є період дошкільного дитинства, який вчені називають віком афективності, оскільки у цьому віці емоції мають бурхливий, але нестійкий характер, що виявляється у яскравих, хоча і короткотривалих афектах, у швидкому переході від одного емоційного стану до іншого. Найчастіше емоційні переживання викликані тими об'єктами, які набувають для дитини певного життєвого значення, стають для неї цінними, оскільки сприяють або перешкоджають задоволенню її потреб

В умовах інтенсивних змін та розвитку вітчизняних та світових освітніх психолого-педагогічних технологій актуалізується питання розроблення методів і засобів розвитку емоційної сфери дитини, її гармонійного формування. Це задекларовано в Законі України «Про дошкільну освіту», де підкреслено, що зміст дошкільної освіти має забезпечувати розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення дітей до довкілля, а також утверджувати емоційно-ціннісне ставлення до практичної та духовної діяльності людини. У змісті кожної освітньої лінії Базового компоненту дошкільної освіти визначено різні аспекти емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Утілення в життя положень зазначених документів потребує невідкладних дій, спрямованих на успішне вирішення проблем емоційного розвитку дитини, оскільки ефективність їх розв'язання та результативності обумовлена комплексним впливом внутрішніх та зовнішніх чинників на емоційну сферу дитини

в цілому. Необхідність інтеграції підходів до розвитку емоційної сфери особистості дитини та підготовки вихователів до емоційного розвитку дітей визначає високий науково-дослідний потенціал цієї проблеми як у науковому, так і в методично-практичному аспектах. Відтак, здійснене Н. Д. Трофаїла дисертаційне дослідження на тему «Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку» беззаперечно визначається своєчасністю та актуальністю.

2). Наукова новизна одержаних результатів, що міститься у вступі до дисертації та в авторефераті, сформульована автором коректно і адекватно. Цілком погоджуючись зі змістом представлених положень, пропонуємо такі формулювання:

уперше обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку (усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку; інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку; наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку); розкрито педагогічну сутність феномена «готовність майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей» та його структуру (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний) компоненти; визначено критерії (організаційно-інформаційний, ціннісно-спрямований, операційно-результативний), показники та схарактеризовано рівні (достатній, задовільний, низький) готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; обґрунтовано модель підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що обіймала мету, етапи (підготовчий, інформаційний, практичний), педагогічні умови, компоненти, критерії, форми, методи та результат.

3). Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується застосуванням методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження; застосуванням необхідного комплексу методів дослідження (теоретичних, емпіричних, статистичної обробки результатів тощо), відповідною і достатньою джерельною базою, коректною кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Аналітичний огляд понятійного апарату дозволяє дійти висновку про те, що системний аналіз матеріалів періодичних видань, наукових монографій, дисертацій, методичних видань дозволив дисертантці чітко визначити об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які цілком відповідають розряду кандидатського дослідження і які б не могли реалізуватися без чітко сформульованих теоретико-методичних підходів до розв'язання дослідницьких намірів автора.

Сформована автором джерельна база, яка включає 230 найменування, із них – 12 іноземною мовою, визначається різноманітністю і достатньою повнотою, що засвідчує інформативність та валідність представленої роботи. На окрему увагу дослідників та практиків дошкільної освіти заслуговують лаконічно представлені дисертанткою 9 додатків, коректно оформлених і представлених на 46 сторінках наукової роботи та доповнюють основний зміст роботи.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується й апробацією результатів дослідження, здійснених на науково-практичних конференціях різних рівнів.

4. Оцінюючи зміст та ступінь завершеності дисертації варто відмітити, що робота має логічну і послідовну структуру, повністю охоплює головні складові досліджуваної проблеми та послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. На схвалення заслуговує продуманість і логічність викладу теоретичних положень та результатів експериментально-дослідної роботи. Зміст кожного розділу чітко та послідовно підпорядковано меті й завданням дослідження, а підсумками є результати здійсненого експериментального дослідження та наукові висновки дисертантки.

Новими науковими фактами і теоретичними узагальненнями насичений кожен із розділів дисертації. Результати проведеного дослідження мають як теоретичне, так і прикладне значення – їх введення в науковий простір надає можливість вітчизняним дослідникам, психологам та практикам дошкільної освіти здійснювати фахову комунікацію, розуміти особливості термінології в сфері емоційного розвитку дітей дошкільного віку та професійної підготовки вихователів до стимулювання такого розвитку.

Позитивного схвалення заслуговує здійснений ґрунтовний аналіз емоцій як психологічного феномена, категорії «емоційний розвиток дітей дошкільного віку», доцільністю визначається виокремлене Н. Д. Трофаїлою поняття «емоційне неблагополуччя» (ст. 56-64), а також чинники й умови впливу на нього (ст. 55). На окрему увагу заслуговує представлення дисертанткою аналізу теоретичних аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів, а також готовності до здійснення емоційного розвитку дітей дошкільного віку у практичній діяльності (ст. 57-76), що дозволило Н. Д. Трофаїлі коректно виокремити когнітивний, мотиваційний, діяльнісний компоненти, відповідні критерії та показники готовності студентів (майбутніх вихователів) до емоційного розвитку дошкільників.

Експериментальне дослідження, представлене у змісті другого розділу дисертаційної роботи, визначається чіткістю, структурованістю, логічністю та повнотою висвітлення кожного з етапів. Так, дисертанткою спочатку здійснено аналіз стану розробленості питання емоційного розвитку дітей дошкільного віку в практиці сучасних закладах дошкільної освіти. Грамото, структурно правильно складені Н. Д. Трофаїла опитувальники та анкети для вихователів забезпечили широту охоплення питання дослідження та валідність отриманих анкетних даних.

Дисертанткою чітко, розгорнуто та аргументовано представлено опис та обґрунтування педагогічних умов: усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку (ст. 139-140); інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку (ст. 140-144); наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку (ст. 145-146).

Позитивного схвалення заслуговує розроблена та обґрунтована Н.Д. Трофаїла модель підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, проілюстрована на рис. 2.5 (ст. 149) та презентована метою, етапами, педагогічними умовами, формами і методами професійної підготовки, а також критеріями і рівнями готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Взаємоузгодженість, послідовність реалізації та врахування кожного з елементів моделі забезпечуватимуть формування готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Перспективним здобутком здійсненої дисертанткою роботи на першому етапі формувального експерименту з метою реалізації першої педагогічної умови видаються розроблені нею практичні заняття, семінари-диспути, ділові ігри, міні-конференції із широким застосуванням інтерактивних методів навчання «Акваріум», «Мозковий шторм», «Мікрофон» тощо (ст. 156-168), що сприяли не лише формуванню готовності майбутніх вихователі до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, але й формування основ науково-дослідницьких умінь та навичок пошуково-дослідної діяльності. З метою реалізації мети другого етапу формувального експерименту Н. Д. Трофаїлою використовувалися такі форми і методи роботи, як: лекції-бесіди, лабораторні та практичні заняття, інтерактивні вправи, вправи-тренінги, бесіди, самостійна робота, консультації тощо, в ході яких дисертанткою було запропоновано студентам комплекс ігор та вправ, спрямованих на корекцію емоційних станів дітей дошкільного віку. Означене беззаперечно уможлиблює формування у студентів їхньої методичної компетентності у сфері емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що визначає окремий позитивний результат роботи дисертантки.

На виокремлення практичної цінності заслуговують, представлені на ст. 179-186, форми роботи з майбутніми вихователями, спрямовані на підготовку до взаємодії з батьками та до здійснення емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що організовували у формі інтерактивних ділових ігор, гуртка, проєктів, практики (ст. 189-200). Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Трофаїли Наталії Дмитрівни за своїм змістом і формою є цілісним завершеним дослідженням.

5. Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендацій щодо їх можливого використання визначаються розробленням та експериментальною апробацією діагностувальної та експериментальної методик підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Результати дослідження є цінними й *для модернізації вітчизняної теорії і практики дошкільної освіти* з огляду на те, що дисертанткою розроблено програму навчальної дисципліни за вибором «Розвиток емоційної сфери дітей» та її програмно-методичне забезпечення; вправи, рольові та ділові ігри; доповнено зміст навчальних дисциплін:

«Педагогіка дошкільна», «Дитяча психологія», «Педагогіка дітей раннього віку», «Теорія і методика співпраці з родиною» тематикою щодо розвитку емоційної сфери дітей.

Окрім того, матеріали дослідницько-експериментальної роботи можуть бути використані магістрантами, студентами, викладачами закладів вищої освіти для підготовки фахівців зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також у системі післядипломної педагогічної освіти для розроблення освітньо-виховних програм, методичних посібників, науково-методичних рекомендацій для вихователів та психологів закладів дошкільної освіти, а також батьків дітей дошкільного віку.

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Результати дослідження опубліковано викладено у 24 одноосібних публікаціях, із яких: 6 – у вітчизняних фахових виданнях, 1 – у періодичному науковому зарубіжному виданні, 12 – апробаційного характеру, 5 – додатково відображають результати дослідження. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

7. Щодо відповідності змісту автореферату основним положенням дисертації, зазначимо, що автореферат дисертації за структурою та змістом відповідає встановленим вимогам МОН України, а його зміст і основні положення дисертації є ідентичними.

8. Дискусійні положення та зауваження

Високо та позитивно оцінюючи дисертацію Н. Д. Трофаїла, вважаємо за необхідне висловити окремі побажання та рекомендації щодо наявних у роботі дискусійних положень:

1). У контексті теоретичної й методичної розробки проблеми емоційного розвитку дітей актуалізовано завдання методичного супроводу здійснення такої діяльності в закладах дошкільної освіти (вступ, с. 24). Водночас обґрунтування освітньо-методичного забезпечення такого супроводу не знайшло належного відображення у змісті дисертації.

2. У змісті першого параграфу розділу I автором досить розгорнуто і ґрунтовно здійснено аналіз сутності ключових понять дослідження, а саме «емоції», «емоційна сфера», «емоційне неблагополуччя». У контексті визначення феномену «емоційний

розвиток дітей дошкільного віку» (ст. 29) дисертантка заявляє про необхідність аналізу означених категорій, однак у змісті параграфу поняття «розвиток емоційної сфери» розкрито контекстно, а тому потребує конкретизації, аргументованості та чіткості формулювання.

3. На ст. 84 основного тексту дисертації, характеризуючи ціннісно-спрямований критерій готовності студентів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, автор розкриває його сутність та розуміння лише через поняття «мотив». Відтак, на наше переконання, доцільно було б презентувати потрактування категорії «цінності», що є смислоутворювальним поняттям у виокремленого ціннісно-спрямованого критерію.

4. Робота виграла б, якби у контексті аналітичного огляду дисертантка окреслила особливості забезпечення емоційного благополуччя дітей дошкільного віку в Європі, звернувшись до міжнародної та європейської нормативно-правової бази: підсумкового звіту Європейської комісії «Європейські ідеї для кращого навчання: управління освітніми системами», Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 роки), а також звіту Європейського Союзу «Посилення соціальної та емоційної освіти як основної змісту освіти в ЄС».

5. Висвітлення змісту професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку дисертантка репрезентує через дисципліну за вибором «Розвиток емоційної сфери дітей», що сприяла набуттю, формуванню й закріпленню професійно-педагогічних знань, умінь і навичок щодо емоційної сфери та особливостей розвитку емоцій у дітей дошкільного віку. Практична значущість методичної доробки автора значно зросла б, якби спецкурс було представлено не лише навчальною програмою, а й методичним комплексом, в якому б докладно були представлені всі тренувальні вправи, тренінгові і творчі завдання на практичних заняттях та в самостійній роботі студентів.

6. Дисертанткою вдало доповнено зміст навчальних дисциплін: «Педагогіка дошкільна», «Дитяча психологія», «Педагогіка дітей раннього віку», «Теорія і методика співпраці з родиною» тематикою щодо розвитку емоційної сфери дітей, проте недостатньо презентовано можливості та ресурси сучасних інформаційно-комунікативних технологій.

Висловлені зауваження і пропозиції віддзеркалюють суб'єктивне бачення щодо представлення окремих понять і положень дисертації і аж ніяк не впливають на загальну високу оцінку виконаного дослідження.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження містить нові науково обґрунтовані положення з підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, є ґрунтовною працею, що визначається логічністю і структурністю і характеризує Н. Д. Трофаїла як наполегливого і достатньо зрілого дослідника, здатного осмислено підходити до розв'язання дослідницьких завдань.

Висновок

Дисертаційна робота Трофаїли Наталії Дмитрівни «Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку», є самостійним завершеним дослідженням, в якому представлено нові науково обґрунтовані результати теоретичних та практичних розвідок проблеми, які сприятимуть оптимізації освітнього процесу у закладах вищої та дошкільної освіти. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та вірогідність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи можемо стверджувати, що вона написана на високому науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам МОН України пунктам 9,11,12,13 затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. (зі змінами відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 18.08.2015 р.), а її автор – Трофаїла Наталія Дмитрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

18 лютого 2019 року

Доктор педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету

Н. І. Мельник

Мельник Н. І.

Відчую

вчений секретар
Національного авіаційного університету

Т. Виноба